

Anton Brancelj (ur.): VISOKOGORSKA JEZERA V VZHODNEM DELU JULIJSKIH ALP. Izdala in založila: Nacionalni inštitut za biologijo in založba ZRC, ZRC SAZU. Ljubljana 2002.

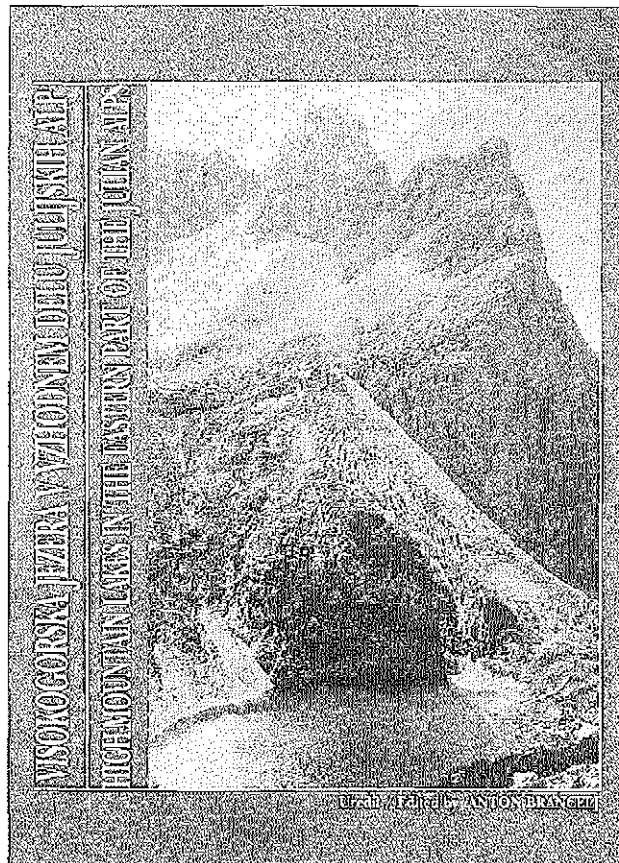
Leto 2002 je med drugim tudi mednarodno leto Alp. In prav v tem letu je v Sloveniji luč dneva zagledala knjiga, ki presenetljivo podrobno in široko obenem obravnava problematiko štirinajstih jezer, katerih skupna značilnost je ta, da vsa ležijo v slovenskem delu Julijskih Alp in tudi krepko prek 1000 m nad morsko gladino.

Knjiga je avtorsko delo 18 raziskovalcev iz različnih inštitucij, ki so v organizaciji Nacionalnega inštituta za biologijo okroglih 10 let raziskovali alpska jezera. Natisnjena je na 268 straneh, opremljena s številnimi barvnimi fotografijami, večje količine podatkov so smiselno in pregledno urejene v tabelah in grafih. Sestavlja jo 13 poglavij in vsako izmed njih obravnava te ekstremne vodne ekosisteme s svojega lastnega zornega kota. Pred bralca razgrnejo vse, od sociološko-gospodarskega vidika, prek geografskih, fizikalno-kemijskih osnov in zanimivosti do bioloških danosti. Posebno vrednost daje prispevkom četrta dimenzija - podrobna in dolgoročna časovna dinamika procesov. Besedila so podana z dovolj širine, da s poznavanjem osnovnih naravoslovnih zakonitosti brez večjih težav sledimo povezanosti in soodvisnosti dogodkov, predstavljenih v

različnih poglavjih. Drugače izobraženi lahko prepletenost spoznajo v zadnjem, štirinajstem poglavju, zaključku, ki na enem mestu poljudno poveže vsa nova spoznanja v knjigi. Besedilo je natisnjeno dvojezično, slovensko in angleško - tematika in izsledki pač presegajo jezikovno začitane meje znotraj Evrope.

Po uvodnih besedah in predstavitvi kratke zgodovine dosedanjih raziskav na območju Alp v drugem poglavju zremo vse o klimatskih razmerah raziskanega območja z zaledjem - značilnosti iz časa raziskav so zelo natančno opisane s pomočjo podatkov, zbranih s sodobnimi merilnimi instrumenti, več kot 100 let stara vremenska dogajanja pa s pomočjo zapisov v drevesnih letnicah.

Poglavje o triglavskem ledeniku na prvi pogled morda ne sodi v knjigo, ki je posvečena jezerom, pa vendar. Leži v njihovi neposredni bližini, rezultati desetletij raziskav večnega ledu (poglavje sicer daje temu izrazu za triglavski ledenik precej posmehljiv ton) pa poleg drugega dodatno opisujejo in pojasnjujejo zgodovinski presek klimatskih sprememb v visokogorju, ki so pomembno vplivale tudi na jezera. In ne nazadnje, eno izmed naslednjih poglavij, poglavje o hidroloških potokih in povezavah med nekaterimi jezери, nam postreže s številnimi presenečenji, tako da bo povezava stopljene ledeniške vode z nižje ležečimi visokogorskimi jezери, ki jo bodo morda nekoč odkrili, le eno izmed mnogih presenečenj v vrsti.

Visokogorski jezerski ekosistemi so v primerjavi z nižinskimi dokaj revni s hranili. Organska masa na okoliških vršacih je majhna, tako da je s spiranjem v vodno telo ne pride kaj dosti. V poglavju o mineralizaciji izvememo, da to še posebno velja za jezera, ki so odmaknjena od planšarij. V vodah je zato toliko bolj pomembna primarna produkcija, ki pa je seveda odvisna od svetlobe. Koliko sončevega obsevanja je deležno vsako izmed jezer, je v poglavju o legi in opisu jezer zelo nazorno predstavljeno s preprosto skico, dodani pa so tudi osnovni podatki o nadmorski višini, globini, obsegu jezer ipd. ter izčrpni opisi jezerske podlage, dinamike in drugih posebnosti. Zelo podrobna je tudi predstavitev fizikalno-kemijskih lastnosti vode, vključno s trajanjem ledenega pokrova. Kar polovico leta imajo zamrznjeno gladino najnižje ležeča jezera, najvišje ležeče Kriško jezero pa celo tri četrtine leta. In kar je verjetno še bolj zanimivo, je dejstvo, da kljub vsemu v jezerih obstaja bujno življenje – planktonske, bentoške alge, makrofiti, planktonske ter bentoške živali, tudi ribe. Vsaki izmed skupin je posvečeno posebno poglavje.

Predzadnji sklop, v katerem so tri poglavja, je prava detektivska zgodba v malem. Predstavljajte si, da ste sredi lično pospravljenega, že dolgo časa zapuščene sobe, ugotoviti pa morate, kaj se je v njej dogajalo pred 100 leti. Avtorji poglavij – naravoslovni detektivi – so t.i. paleorazmere preučili s pomočjo podatkov, ki so jih iztrgali globoko iz jezerskih sedimentov. Poskušali so ugotoviti, katere vrste živali in katere alge so bile nekoč pogoste, ugotavljali so tudi vzroke sprememb. Na

zatožni klopi so se znašle, ramo ob rami, mogočne naravne sile, kot so plazovi, potresi, klimatske spremembe in tudi človek – njegovo slabotno, a vztrajno spodjedanje naravnega ravnovesja je bilo razpoznano kot največji krivec za spremembe v zadnjih nekaj sto letih. Prav pregledu človekovih posegov v visokogorski svet in s tem tudi v jezera je namenjeno zadnje poglavje.

V Sloveniji ni malo knjig, posvečenih Alpam. V ta svet nas vodijo peresa, pisanja večjih alpinistov in peresa v planine zaljubljenih literatov. Številne so tudi knjige fotografij, in če le tem prištejemo še po nekaj planinskih koledarjev na leto, planinske vodnike ter zemljevide, lahko mirne duše zatrdimo, da je publicistična dejavnost s tematiko Alp pri nas zelo plodna. Pa vendar je knjiga o alpskih jezerih zaorala globoko ledino: med "alpskimi" publikacijami, ker nam ta svet predstavlja na povsem svež način, in tudi med domačimi naravoslovno-znanstvenimi publikacijami, predvsem zaradi širine raziskovalnega pristopa. Če sodite med tiste, ki želite od naravoslovne knjige nekaj več kot samo počitek za oči ali podstavek za projektor, jo boste z užitkom prelistali in marsikatero poglavje z zanimanjem tudi prebrali. Ne tako redki pa se boste ob fotografijah v knjigi tudi spomnili, da ste pred leti ob poti na Triglav pravzaprav res srečali nenavadne planince z vesli in čolnom v nahrbtniku.

Več o knjigi na www.zrc-sazu.si/zalozba/jezera.

Davorin Tome